

noprávnosti s adekvátnym inštitucionálnym zabezpečením. Ani delidlo robotnícke kádre aparátov na jednej a inteligencia na druhej strane nevystihuje špecifíkum súčasného vývinového štádia v Československu. Robotnícke kádre predstavujú dnes niečo iné ako povedzme v päťdesiatych rokoch, keď bola stranická inteligencia diskriminovaná a takmer pašálne zbavovaná pozícií v straníckom a štátnom živote. Ak nechceme upadnúť do sektárstva na ruby, potom treba skúmať zmeny spôsobené prenikaním vzdelania a odbornej kvalifikácie do aparátu a medzi rady robotníckych kádrov. (Táto téma by si, pravda, vyžadovala špeciálny rozbor.) Čítal som nedávno myšlienky vzdelancov, dokonca vzdelancov - akademikov o postavení strany v dnešnej vyspelej a diferencovanej spoločnosti — myšlienky, ktoré sa vlastne ničím podstatným neodlišujú od ich 50 až 75 rokov staré predlohy. A naopak, mnohé robotnícke kádre chápu aj teoreticky, že postavenie strany v epoche vedecko-technickej revolúcie musí sa štruktúrálnou odlišovať od čias, ktoré napriek nehyjúcej sláve predstavujú dávnovek socializmu. Ak problém skúmame sociologicky, za posledné desaťročie sa zúžila základňa sektárskeho ouvrirenizmu, pričom vcelku sa, pravdaže, zvýšila úloha vedy a inteligencie. Ale paušalizovanie nás zväzda na sces-tie. Napokon aj generačný aspekt má len relatívnu platnosť. Máme mladých starcov, ale aj ľudí, čo na staré kolená mladnú. Veteránstvo nie je výsadou veku, je to stav mysli, znak duševnej lenivosti.

Bolo by neseriózne púšťať sa do kombinácií aj čo sa programu týka. Sme na začiatku etapy, v ktorej sa demokratickými metódami, v úzkej spolupráci zodpovedných stranických a štátnych orgánov s vedekými a odborne kvalifikovanými kolektívami budú formulovať zásady a ciele konštruktívneho socialistického programu Československa. Pravda, ak by sme profil krajiny mali posudzovať podľa úradných komuniké, mnohé by sme nepochopili. Tu panuje ešte magická predstava, že zaužívaná fráza môže nahradiť pravdivú informáciu.

Ale máme predsa len k dispozícii dokument, ktorý orientuje zodpovedne. Myslím tým novoročný úvodník Alexandra Dubčeka uverejnený v bratislavskej Pravde 31. dec. 1967. Nie je to „nástupná reč“ — bolo niekoľko dní pred januárovým plénom — ale azda príspevok k politickému profilu nástupcu. Autor píše: „Prežívame historický obrat, prechod k novej kvalite socialistickej spoločnosti... Na základe rozboru minulých i súčasných problémov musíme vidieť dopredu a vytvárať priestor na uplatnenie všetkého progresívneho“. O postavení strany a jej metódach okrem iného: „Musíme vyhlásiť boj akýmkoľvek prvkom nadradenosti, subjektivismu a brániť pokusom uplatňovať vplyv strany v spoločnosti metódami, ktoré by spoločnosť pocítovala ako mocenské a vrchnostenské... Strana vedie socialistickú spoločnosť — čo sa

ani v budúcnosti nemôže oslabiť — a preto musí žiť úplne s jej problémami... Usilujeme sa o lepšie poznanie spoločenských procesov v praxi.“ O Slovensku a československom vzťahu zdôrazňuje Dubček zásadu vzájomného a internacionálneho chápania problémov Slovenska podľa zásady, že „republika musí prosperovať komplexne, ak má prosperovať vôbec... Nie sme takou rozsiahlou krajinou, aby sme si mohli dovoliť luxus podstatných ekonomických rozdielov v národnostných oblastiach.“ Nerád by som sa dopustil akejkolvek nepresnosti a vlastným komentárom nevdojak modifikovať zámer autora. Myslím však, že tá časť citovaného úvodníka, ktorá sa týka historického odkazu vojnového a povojnového obdobia, najmä slová „návrhy, s ktorými prichádzali komunisti — z Čiech a zo Slovenska — a ktoré sa stali základom obnovy štátu, sú pre nás trvalým odkazom“ nemajú len jubilejne deklaratívny ráz. Naväzujú, myslím, na princípy špecifickej cesty Československa k socializmu, ktoré som sa pokúsil vyložiť v úvode môjho príspevku. Pravda, tu ešte väčšmi treba podčiarknuť už vyslovenú výhradu, že vonkoncom nejde o reprodukovanie minulosti, ale o naplnenie jej dejinného zmyslu v nových podmienkach.

10. januára 1968

Kultúrny život č. 6, 9. februára 1968

Zora Jesenská Nelámte si jazyk!

Toto bude stĺpček o zrníčku a celej spoločnosti.

Ľudia sa na druhý deň zastavovali na ulici: „Celkom iný tón, čo? Taký ľudský.“ — „Čo povieš na ten záver? Česť vašej statočnej práci, ktorej sa hlboko klaniam!“

Ten záver každý citoval naspamäť. Pretože ktosi mocný neočakával, že sa jemu budú klanáť, ale on sa poklonil, ľudia sa tešili.

Na mňa nie menej potešujúci dojem urobilo zrníčko.

Vážení čitatelia už iste uhádli: mám na mysli prejav súdruha Dubčeka na sjazde roľníckych družstiev.

Pravda, kto ho len čítal v novinách, o zrníčku nevie, v novinách zrníčko nebolo. Zrejme ěa to miesto svojho prejavu si súdruh Dubček zaimprovizoval.

Tam, kde spomínal, ako roľníkom netreba vravieť, kedy majú orať, siať alebo žať, lebo to oni sami vedia, tam mu to nedalo a doložil: „Keď roľník vyjde do poľa a v prstoch rozžmolí hrudku, vie, že je čas orať, keď vymrví z klasu a prehryzne zrníčko, vie, že treba žať.“ Potlesk, ktorý prišiel, patrilo iste celej myšlienke. Ale zaburácal až vtedy. Až po tom zrníčku.

Poslucháči v sjazdovej dvorane počtíli, čo ja v izbe pri rádiu: čosi veľmi prosté a zároveň i zložité. Ľudské teplo, znalosť vecí, porozumenie vzťahu, spolupatrič-

nosť... Treba byť osobnou skúsenosťou blízky roľníkovi, aby si človek náhle tak živo predstavil rozšmolenú hrudku na jar a prehryznuté zrníčko pred žatovou. Treba mať k zemi a k úrodě, ktorú ona, dažďami skrúpaná, slnkom zohrievaná, vydáva nielen v hektárových výnosoch, ale v každom jednotlivom drobnom zrnku — treba k nej cítiť tú istú spolupracovnícku lásku, skrytú nehu a zatajovanú vŕcnosť, ako roľník s ňou žijúci, aby to všetko v plnosti srdca zrazu vystreklo v slove „zrníčko“.

Dajte namiesto neho „zrno“, a čaro vety je preč, čosi dôležité z nej zmizlo. Ba ani „zrno“ by nestačilo na ten cit, jedine pravé tu bolo „zrníčko“.

(Mimochodom, pri tejto príležitosti pochváľme v duchu slovenčinu. Nemčina, francúzština, angličtina — veľké reči, svetové reči — by nedali možnosť vysloviť tak mnoho jedinkým deminutívom; to je výsada slovenských jazykov.)

Toľko o zrníčku.

Na druhý deň v titulku novinového článku o tom istom sjaзде roľníckych družstiev som čítala: „Zabezpečovanie výživy — vec celej spoločnosti.“ Ako že celá spoločnosť sa má oň starať?

V prvej chvíli som sa zľakla. Celá spoločnosť — to sme my všetci. Teda i ja. Že zabezpečovanie výživy pre rodinu je moja vec, to uznávam a denne poznávam. Na vlastných nohách, rukách i čase: vládenie nákupov po príslušnom státi na mlieko, na chlieb, na košíky v samoobsluhu, raňajky, obed, večera, čierne kávy, umývanie hrncov, zase vládenie nákupov po príslušnom státi — a tak ďalej a tak znova. Som zamestnaná žena a toto mám, ako všetky, za dôvažok. Ale že by som sa mala starať o výživu vôbec, o výživu nás všetkých — nie, nie, to by som nevládala.

Potom som sa upokojila. Rozpomenula som sa: veď vecou celej spoločnosti je u nás všetko. Nielen zabezpečovanie výživy, aj zabezpečovanie správnej skladby výživy, aj zvyšovanie produktivity práce, čistota našich tokov a ovzdušia, ďalšie napredovanie nášho zdravotníctva, ďalšie zdokonalenie nášho školského systému, ďalšie skvalitňovanie služieb a predaja, boj proti chuligánstvu, boj za znižovanie nadnormatívnych zásob a ešte všetelijaké iné boje proti a boje za. Slovom, všetko, všetko, všetko je u nás vec celej spoločnosti, teda všetkých. Teda ničia.

Nie, prosím, nič z toho nechcem bagatelizovať. Naozaj to všetko sa nás všetkých týka. Kto môže pomôcť činom alebo dobrou radou, prispieť svojou troškou, nech pomôže a prispeje. No „vec“ — teda starosť, povinnosť, úloha, zodpovednosť — „vec“ to musí byť kohosi kompetentného. Nemôžu sa starať všetci o všetko.

Už počujem hundrat' novinárov: To je reč pre jeden titulok! Keby si vedela, ako ťažko ich je vymýšľať a ako chytro-chytro ich musíme vymyslieť! — Ale viem to, veľmi dobre to viem. Lenže darmo je: nie vecou „celej spoločnosti“ — vecou tých kompetentných a zodpovedných z nej je postarať sa, aby roľníci mali všetko, čo na

svoju prácu potrebujú. „Celá spoločnosť“ v tejto súvislosti je alebo prejav chybného myslenia, spôsobujúceho potom, že sa zabezpečovanie výživy stane odrazu, povedzme, „vecou“ školských detí, ktoré namiesto do učenia musia ísť na pole, alebo je to obyčajná fráza, proti ktorej bojovať je vec celej spoločnosti... prepáčte: novinárov, publicistov a vôbec verejne vystupujúcich ľudí a keď už tento sľpček robím, teda aj moja.

Zdrobneninka „zrníčko“, znamenajúca čosi malé, nepatrné, niesla obsah veľmi bohatý.

„Celá spoločnosť“ znamená čosi veľké, závažné, ale... Chúďa spoločnosť, chúďa i „naša spoločnosť“ a „celá spoločnosť“! Tak berú jej meno nadarmo, také nadužívané je to slovo, také už hore-dolu uvláčené, uštrapatované, zmordované, že sa nám pred očami vyprázdňuje, stráca závažnosť a pomaly aj obsah. Čo je predsa len škoda.

Kultúrny život č. 6, 9. februára 1968

Josef Smrkovský Jak nyní dál

Nad závěry lednového pléna ÚV KSČ

Otázky, které ústřední výbor strany v prosinci a lednu projednával a rozhodnutí, která přijal, uvádějí dnes do pohybu celou stranu a obracejí k ní i pozornost široké občanské veřejnosti. A to přesto, že jsme nezajistili včasnou a dostatečnou informovanost. To musíme napravit a to také napravujeme, neboť mezi našimi slovy o leninských zásadách a demokratických tradicích, a naší nadcházející praxí nesmí být rozpor. Již teď lze říci, že celkový ohlas posledního ÚV je v politicky aktivních vrstvách kladný. S přibývajícimi informacemi narůstá diskuse a z ní se rodí chuť k aktivitě a k činnorodé práci. Současně s tím se však často objevuje i mezi poctivými lidmi, v minulosti častokrát zklamanými, skepse. V činnosti mnoha našich orgánů a lidí, kteří v nich pracují, jsou totiž zakořeněny staré praktiky. To vzbuzuje pochyby a nejistotu. Lidé žádají záruky.

A právě v této chvíli bych se chtěl vyslovit k některým palčivým otázkám, aniž bych chtěl vnucovat svůj názor na další rozhodování strany.

Společná republika

Ze všech usnesení lednového zasedání ÚV strany především upoutalo pozornost rozhodnutí o rozdělení nejvyšší stranické a státní funkce. V této souvislosti vznikají četné otázky: Nejde jen o změnu osob? Jaký je vlastní smysl těch opatření? Není to vystřídání „české vlády“ vládou „slovenskou“? A pod vlivem některých zpráv se dokonce přichází s otázkou, zda snad